

Presentation orgelinvigning "Orgelns olika språk":

Idag på pingstdagen 2015 har vi glädjen att få inviga den nya digitalorgeln som har kommit hit tack vare en insamling donationer från er medlemmar, och jag vill börja med att säga **ett stort varmt tack till alla er som bidragit för att detta skulle bli möjligt samt Grattis till oss alla** som får njuta av den rika flora orgelmusik samt sjunga alla koraler som har skrivits för instrumentet. Från att ha varit ett litet charmigt kapell så blev det plötsligt en riktig modern kyrka med alla musikaliska möjligheter!

Kyrkorgeln var till en början ett relativt litet instrument som tillkom under senare medeltiden för att stödja sången i kyrkan, men kom under 1600-1900-talet i de katolska och Lutherska kyrkorna i Europa och Amerika att spela en allt större roll både i liturgiska- och i konsertsammanhang.

Den akustiska kyrkorgeln spelas likväl som pianot på en klaviatur med händerna, men är ett väsensskilt instrument i övrigt. I pianot är det klubbor som slår an strängar varpå tonen klingar av medan i orgeln är det bälgar som förser en mängd utvalda pipor med luft när tangenterna trycks ner. Varje pipa ger en ton, och under århundradenas orgelbyggarhistoria så har en mängd olika sorters pipor med olika karaktär utvecklats. De kan delas in i olika grupper som röststämmor – lite knorriga stämmor med namn som oboe, trumpet, skalmaja. Dessa har en liten metalltunga som i likhet med saxofonens och klarinettens rör kommer i rörelse när luften pressar på. Sen har vi principaler och flöjter som kan ses som orgelns grundstämmor. Dessa delas liksom röststämmorna in i olika storlekar för att organisten ska kunna välja vilken oktav (eller hur mörkt/ljust) han vill att tonen skall klinga. Pipornas storlekar räknas i fot och 8' 4' 2' är de vanligaste storlekskategorierna på de pipor som spelas med händerna, men eftersom orgel spelas även med taster (tangenter för fötter) och då oftast de mörkaste bastonerna så finns även 16' och till och med 32' pipor. Dessa brummar rejält blir så otroligt stora att de kräver kyrkorum med riktigt högt i tak för att kunna installeras. Den tredje kategorin orgelpipor är så kallade alikvoter och mixturer där flera olika pipor med andra toner än grundtonen klingar när man trycker ner en tangent. Med dem skapas en för instrumenttypisk säregen klang som väl enklast kan beskrivas med det enkla ordet "orgelbrus".

Om vi hade byggt en akustisk kyrkorgel härinne så hade vi på sin höjd fått plats med en av 8' flöjtsstämmorna och det hade blivit ett både dyrare och större instrument än det digitala instrument som nu står på plats. Att det är digitalt betyder att varje ton är inspelad eller "samplad" med digital teknik från akustiska stora orglar. Den här digitala orgeln är av märket Roland och har bland annat samplat in den stora orgel som Bach spelade på i Thomaskyrkan, Leipzig. Dessutom flera andra: däribland fransk-symfoniska Cavaillé-Coll orglar som finns i de stora katedralerna i Paris. Den franska orgeltraditionen i Paris under 1800-1900-talet har varit väldigt dominerande och vida känd för sina fantastiska kompositörer.

Jag har valt ut stycken som speglar lite av denna bredd och även göra det som är orgelns och en kyrkomusikers uppgift: att förkunna Guds rikes närvaro till oss människor och till min hjälp har jag en liten skönsjungande sångtrio i Nils Karin och Elisabeth med mig samt era församlade röster i psalmsången. Vi kommer också få höra Carin, Jonas och Eva Folke som kommer läsa texter.

Dagens texter är centrerade till pingstens under då de samlade lärljungarna fick en gemensam mystisk upplevelse av att förstå varandras vitt skilda språk och därav också rubriken: Orgelns olika språk. Vi kommer parallellt att göra en liten musikhistorisk exposé från 1600-tal till slutet av 1900-talet så

texterna om språket får utgå från det som står om det skapande ordet i början av Johannesevangeliet: "I begynnelsen var ordet".

Dietrich Buxtehudes lite improvisatoriska. Preludium, fuga och Ciacona i C-dur får symbolisera denna skapelsens begynnelse och den franska barocktonsättaren Francois Couperins "Jubilemus" vår tacksamma lovsång för detta. Vi fortsätter att sjunga en psalm från 1600-talet och lyssnar sedan Bachs "Ich ruf zu dir Herr Jesu Christ" ur hans "Orgelbuchlein". Den samlingen brukar beskrivas som nyckeln till Bachs ton- och talsymbolik vilka illustrerar psalmernas textliga innehåll. En av de andra orgelkoralerna ur denna samling som brukar spelas på nyår heter på svenska "Det gamla året är förgånget" och har 364 toner fördelade på 12 takter... Det sägs att den även ringar in Bachs egen dödsdag. En av mina lärare i musikhistoria sa att antingen var Bach ett geni eller också hade han tur – jämt.

Koralen jag kommer spela "Ich ruf zu Dir Herr Jesu Christ" gjordes känd av Vladimir Horowitz som brukade spela den på piano vid hans solokonsorter – musik som jag hörde senast som filmmusik i den vackra prisbelönta polska filmen Ida om den unga nunnan som söker sin historia. Vi fortsätter med en transkription ur kantat 147 – den älskade "Jesu bleibet meine freude" där kören sjunger med. Bach skrev under en period en kantat för kör och musiker i veckan (!) vilken skulle framföras på söndagen i kyrkan.

När vi sedan kommer in på de mer mystiska upplevelserna under pingsten och Den Helige Andes utgjutande över lärjungarna i apostlagärningarna så får den mycket inflytelserika 1900-tals kompositören Olivier Messiaens "Den Eviga kyrkans uppenbarelse" symbolisera elden och kraften i det personliga mötet med Gud genom den Helige Ande och Jehan Alains stycke "Suite monodique" den himmelska friden som också kan följa ett sådant möte. Olivier Messiaen var en av 1900-talets mest betydelsefulla kompositörer och hade vid utgången organist och kompositörsexamen skapat ett helt eget musikaliskt system med andra färger än de våra öron då och kanske även nu vants vid. Stycket är en meditation med mystiska klanger som hela tiden pendlar mellan spänning (i ovanliga dissonanser) och upplösning (i rena kraftfulla klanger) med höjdpunkten i ett efterlängtat kraftfullt C-durackord som jag gissar är den eviga kyrkan i titeln. Om ni tycker det är svårlyssnat så låt det vara så när det är det och passa på att vila när mer traditionella harmonier kommer - det är modern konst. Jehan Alain tillhörde samma fransk-mystiska orgelskola och här tolkar jag att det är ett himmelskt skeende som återspeglas.

Vi avslutar med en pingstpsalm 161 och därefter ett typiskt engelsk-romantiskt kör-/orgelstycke av R.S Thatcher samt slutligen ett livligt konsertstycke av Eugene Gigout från slutet av 1800-talet ur den fransk-romantiska orgel traditionen - Toccata som kanske är den mest kända formen och symbolen för denna era i orgelns historia.

Än en gång välkommen!